

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto (año) XXXVI, 6

EL VOCERO DE LA ACCION CULTURAL ESLOVENA

november-december (nov.-dic.) 1989

Samoodločba: Sedaj gre zares

Spet postaja vroče. Z raznih južnih strani letijo očitki na Slovenijo, ker se je njeno vodstvo ob splošnih in soglasnih pritiskih le odločilo, da bo splošno priznalo pravico, ki jo majno ljudstva do samoodločbe, s sedanjimi ustavnimi dopolnili naredilo konkretno, otipljivo in uporabljivo. Tako ta pravica ne bo samo neuporaben okrasek ustavnega besedila, ne bo le prazna beseda, temveč pravica, ki jo je mogoče uporabiti. Sicer pa drugače pravice sploh ni. Ob tem lahko seveda tudi pomislimo, da smo na to morali čakati štiri desetletja in se zgrozimo nad dosedanjo zlaganostjo, saj so si nekateri celo z ustavo upali metati ljudem pesek v oči, ko so zapisovali, kar jim še na misel ni prišlo, da bi tudi izpolnjevali. Obenem pa tudi ne smemo prezreti, da dopolnila k slovenski ustavi veliko boljše kot doslej jamčijo tudi druge človekove pravice in ča so prav tako v teku izboljšave mnogih republiških zakonov, ki bodo ustavno zajamčene človekove pravice jamčili na številnih področjih konkretnega in vsakdanjega življenja.

Kritike na naš račun pa se večinoma vrtijo okoli domnevne težnje po ločitvi Slovenije od Jugoslavije. V bistvu pa gre samo za dejansko dopustitev te možnosti, če bi bilo potrebno. S tem je ideja samoodločbe zožena, kajti pravica do samoodločbe pomeni še kaj več. Mednarodni pakt pa zelo jasno pravi: „Vsa ljudstva (peuples) imajo pravico do samoodločbe. S to pravico si preprosto delčajo svoj politični status in pravo zagotavljajo svoj ekonomski, socialni in kulturni razvoj.“

Pri pravici do samoodločbe ne gre torej samo za to, ali bo Slovenija del Jugoslavije ali ne, temveč za nekaj prav tako ali še pomembnejšega: ali si bodo prebivalci „moje dežele“ — torej ne samo Slovenci — imeli pravico sami izbirati, v kakšnem političnem sistemu bodo živeli ali ne. ...

(Prof. dr. Anton Stres, voditelj komisije Pravičnost in mir, Družina 1. okt. 1989, str. 2.)

Obisk iz Slovenije

V PETEK 10. novembra je na 11. kulturnem večeru SKA predaval dr. Taras Kermauner. Kljub temu, da je padla prireditev na petek in da je stavka avtobusov marsikomu preprečila obisk Slovenske hiše v Buenos Airesu, sta se obiskovalca iz domovine in gosta SKA dr. Taras Kermauner in dr. Alenka Goljevšček znašla pred nabito dvorano in hodnikom poslušalcev. Res je, da so bila predavanja obiskovalcev iz domovine vedno bolj obiskana, vendar je v večini šlo za že znane predavatelje. Tokrat pa je šlo za dva resda poznana slovenska razumnika, a brez institucionalnega zaledja tako tukaj kakor v domovini. Moremo reči, da smo se srečali z ljudmi — gostoma je treba prišteti še obisk Ladislava Lenčka —, ki so že desetletja v ospredju slovenske kulture. Predavatelj je najbrž prav zato začel podajanje z motivi, ki so pobudili njegov obisk in s historizacijo lastnega delovanja od pariškega doktorata do naših dni.

Osebnost Kermaunerja je mogoče označiti s pridevniki očarljiv, odkrit, drzen, jase, saj sta ura in pol dolgo predavanje in ura debate bile prekratke za poslušalce. Kermauner že dalj časa raziskuje emigrantsko literaturo, predvsem dramatiko, kot mislec pa je želel spoznati tudi ljudi, ki so to literaturo ustvarjali in doživljali čase, v katerih je nastajala ter preko njih prepoznati nove odtenke slovenske polpretekle zgodovine.

Prevrednotenje krščanskih pisateljev (Preglja, Gradnika in Majcna), Mahničeva kritika liberalizma, namen in nastanek skupine okrog Besede, Odra 57, Perspektiv, sedanje stanje kristjana v Sloveniji, njegovo delo v sedanjih in prihodnjih razmerah. Slovenija in Jugoslavija, položaj Cerkev, politika slovenske družbe, rod, narod, etnija, nacija, civilna družba, gradivo za slovensko ustavo, temeljna listina, nacionalizem, gentilizem, hiliazem, milenarizem, liberalizem in njegova vloga — vse to in več, se je zvrstilo na Kermaunerjevem predavanju „Kako gledam na sedanji slovenski trenutek kot kristjan“, z jasnostjo, preciznostjo in trdno argumentacijo.

Komunizmu, kot ideologiji v razsulu, je bilo posvečeno le par besed, več krščanstvu, kot prenovitvenemu gibanju, prej zatrtemu, potem onemogočenemu, sedaj že upoštevanemu, čeprav še ne na institucionalni ravni. Precej je govoril o liberalizmu slovenskih razumnikov, katerega glavna zasluga je kritika stalinizma in začetek slovenske pomladi, a brez prihodnosti.

Popolnoma nova gledanja in ocenjevanja, ki so nam dala misliti, in to s strani človeka, ki je zrastel ob dogajanju zadnjih petdeset let in se razvil v neustrašenega borca za človeško dostojanstvo in njegove pravice.

Na začetku tega izjemnega srečanja v Buenos Airesu je predsednik SKA pozdravil Ladislava Lenčka, ki je bil glavni pobuditelj obiska Tarasa Kermaunerja in Alenke Goljevšček.

LB

vsem slovincem
doma in po svetu
ljubezen
svobodo
mir
za božič in novo leto

želi

slovenska kulturna akcija

Taras
Kermauner

in

Alenka
Goljevšček

ustvarjalci SKA

Univ. prof. dr. Darko Šušteršič

V prejšnjem Glasu smo napovedali nekaj življenjskih podatkov dr. Darka Šušteršiča, ki je pred kratkim sprejel članstvo SKA v njenem likovnem odseku.

Darko Šušteršič se je rodil v Novem mestu leta 1936. Osnovno šolo je opravil v Velikih Laščah in v Ljubljani, srednjo šolo pa v Italiji in Argentini. V letih 1959 in 1960 se je udeleževal umetniške šole SKA.

Na državni buenosaireski univerzi je leta 1975 opravil magisterij (licenciaturo), deset let kasneje pa doktoriral z delom Upodabljanje prostornosti pri Van Eycku.

Zadnjih štirinajst let poučuje na buenosaireski univerzi pri katedri Renesansa, pri kateri je po natečaju dobil imenovanje rednega profesorja leta 1988. Sodeluje tudi pri katedri Južnoameriška umetnost, kjer proučuje umetnost jezuitskih misijonov med Guaraniji. Kot raziskovalec na področju umetnostne zgodovine je potoval po Južni Ameriki (Argentini, Paraguayu, Brazilu, Čile in Peruju), ZDA in Evropi (Španiji, Franciji, Zahodni in Vzhodni Nemčiji, Holandski, Švici, posebno po Belgiji in Italiji).

Darko Šušteršič piše razprave in predava pri raznih ustanovah in muzejih. Med drugim je obdelal sledeče teme: Nizozemsko slikarstvo, Van Eyck, Antonelli de Messina, Cosme Tura, Umetnost Michelangela, Greco, Kiparstvo Guaranijev v jezuitskih misijonih. Razprava pod naslovom "El significado de la perspectiva en el retablo del Cordero Místico" (Madrid, 1977) je bila omenjena v bibliografiji zbirke "Los genios de la pintura" (Gran Biblioteca Sarpe — Madrid, 1979). Del doktorske disertacije je bil objavljen v Zborniku "Anuario 12/1984", ki ga izdaja argentinska Umetnostna akademija.

Marko Fink na evropskih odrih

V tem letu je baritonist Marko Fink nekajkrat poletel v Evropo, da se tam predstavi na različnih koncertnih odrih.

V januarju je najprej spremljal pomembni argentinski zbor

Lagún-Onak na turnejo po Španiji in je tam pod vodstvom Alberta Balzanellija pel solistične dele Puccinijeve Slavnostne maše in odlomke iz Ramírezove Misa Criolla. Koncerti so bili najprej po baskovski deželi v mestih Irún, San Sebastián, Durango, Oñate, v Teatro Arriaga v Bilbao in v Guerniki, nazadnje pa v Madridu.

V marcu je pel v francoskem Aix-les-Bains vlogo Kristusa v Bachovem Pasijonu po Mateju. Koncert je bil v okviru velikonočnega glasbenega ciklusa. Vodil ga je dirigent Michel Corboz in sta pri njem sodelovala vokalni in instrumentalni ansambel iz Lausanne. Kritik Jacques Lonchamp je v pariškem "Le Monde" napisal, da naš baritonist predstavlja Kristusa s trezno umirjenostjo, a obenem globoko pretresljivo. V aprilu je potem v ženevski Victoria Hall sodeloval pri izvedbi Haendlovega Mesije v angleški verziji.

V evropskem poletju se tam razgibana glasbena dejavnost tudi ne zmanjša. Pomembne ustanove prirejajo cikle in festivale, na katerih predstavljajo monumentalne stvaritve z uveljavljenimi dirigenti, ansambli in solisti.

Marko Fink je sodeloval na takih glasbenih prireditvah v Švici in Franciji v mesecih juliju in avgustu. Tako se je predstavil na samostojnem koncertu v Compiègne s Schubertovim ciklom Lepa mlinarica in prav tam z Bachovimi kantatami pod vodstvom dirigenta Michela Corboza in ob sodelovanju Bernarde Fink Inzkove. S Haendlovim Mesijem je nastopil v Saint Maximinu, v katedrali Notre Dame des Pommières in v Noirlacu, v več mestih pa z drugimi Bachovimi kantatami in z Mozartovo mašo v c-molu. V okviru velikega glasbenega festivala v francoskem La Chaise-Dieu pa je dvakrat pel vlogo Kristusa v Bachovem Pasijonu po Mateju, pri katerem je tudi sodelovala Bernarda Fink Inzkova.

Po uspehih na teh in prejšnjih nastopih je Marko Fink prejel ponudbo svetovne založbe glasbenih plošč ERATO s sedežem v Parizu, da tam v prihodnjem januarju sodeluje pri posnetku Haendlovega oratorija Mesija v Mozartovi verziji. Odprle so se mu pa tudi poti za dalj trajajoče operne angažmaje v Avstriji.

Nikolaj Jeločnik — sedemdesetletnik

Že nekaj let samo občasno prihaja med Slovence. Pa ne, ker bi mu moči pešale, ampak ker se je podal na zahtevno delo na področju zgodovinskega raziskovanja in — upam, da še vedno — literarnega ustvarjanja.

Nikolaj Jeločnik je bil eden izmed stebrov SKA in njen ustanovni član.

Med vojno je začel z literarnimi prvenci in kljub izredni delavnosti in kvaliteti njegovega gledališkega ustvarjanja, je našel čas za urejanje, prevajanje, intervjuje in za literarno delo.

Gledališka umetnost je Jeločniku-pisatelju odvzela precej tistega časa, ki bi ga drugače najbrž posvetil literaturi. Vendar vsakič, ko z njim prijateljsko sedi v kavarni ali se z njim sprehajaš po buenosaireških ulicah, začutiš, da se je gledališču posvečal poklicno in z vso ljubeznijo; tu je doživel največ zadoščanj. Od pripovedovanja tistih, ki so nastopali v njegovi režiji, zveš, kako je na vajah skupina izkušenih in neizkušenih igralcev pozabila na zunanji svet. Igrali so in živeli s svojimi junaki; z besedo in nastopom so ustvarjali resničnost pod vodstvom Nikolaja Jeločnika. Jeločnik je ustvaril neinstitucionalizirano šolo gledališke umetnosti. Skoval je neponovljiv gledališki slog, briljantnost prizorov in svetovljansko barvitost.

Koliko smo Slovenci v zdomstvu dolžni Jeločniku! Svoja najboljša leta, svoje sposobnosti in veliko mero idealizma je posvetil ne le gledališču, temveč tudi glasbi, urejanju Glasa, Meddobja, knjig, pisanju zgodovinskega in dokumentarnega gradiva, prevajanju, organiziranju najrazličnejših kulturnih prireditvev in literarnemu ustvarjanju.

Dragi Niko — Bog Te živi in še na mnoga leta!

Tvoji prijatelji pri SKA.

kulturni večeri

Predstavitve pesniške zbirke „Ladijski dnevnik“

Pesnica Dolores M. Terseglav je sodelavka Meddobja že lepo vrsto let, osebno pa jo poznajo zelo redki, ker ne živi v Argentini. Tudi predstavitev njenega Ladijskega dnevnika Tine Debeljak, urednik Svobodne Slovenije in Vinko Rode, ravnatelj gimnazije v Slovenski vasi jo osebno ne poznata. Vendar udeležencem kulturnega večera ni šlo toliko za osebnost pesnice, saj to nam je prikazal prvi kot filozofsko religiozno, globoko reflektivno meditacijsko izdelan primer slovenske pesnice, drugi pa jo je iz strukture njenih pesmi, času nastajanja in okoliščin primerjal s pesniškim konceptom sodobnih argentinskih pesnikov.

Udeležencem sta prebrala recitatorja ga. Pavči Maček-Eiletzova in Lojze Rezelj občuteno neka najbolj karakterističnih pesmi, ki označujejo njeno osebnost, globino in razsežnost njene poezije. Da gre v primeru Dolores Terseglav za format velike pesnice, ki jih imamo Slovenci tako malo, ni bilo treba niti dokazovati ne poudarjati. Vzrok njene nepoznanosti pri nas in v domovini je bila najbrž „izolacija“, kateri je bila podvržena kakor toliko drugih, čeprav bi zaslužila, da bi jo objavili že dosti prej.

V pogovoru, ki je sledil predstavitvi, se je izkazalo, da pesnico pozna veliko ljudi iz Drage in srečanji v zamejstvu, kar jih je privabilo, da se srečajo in spoznajo tudi njen pesniški opus.

Franca Perniška „Zgodovina slovenskega Orla“

Sedmi kulturni večer SKA je bil 23. septembra 1989.

Nad pričakovanje lepo udeležbo je doživela na 8. kulturnem večeru SKA (7. oktobra) predstavitev nove knjige Zgodovina slovenskih Orlov, ki jo je z mecenskim darom ameriških in kanadskih Slovencev izdala Slovenska kulturna akcija. Knjigo bi moral predstaviti publiki Rudolf Smersu, predsednik Narodnega odbora za Slovenijo, ker pa je nenadoma zbolel, je njegov prispevek prebrala dr. Katica Cukjati. Pred nas je razgrnila bogato zgodovino od ustanovitve do prepovedi orlovske organizacije. Da ni šlo za navadno športno društvo, so starejši udeleženci večera že vedeli — poudarek je bil na celotni vzgoji mladega človeka, fanta in dekleta. Orli, ki so bili vpeljani po češkem vzorcu, so v teku par desetletij prepletli s svojo organizacijo vse slovensko podeželje, medtem ko so v me-

stih prevladovali sokoli. Čeprav je med njimi prihajalo do napetosti in prepиров, so oboji opravili veliko delo za svoj čas.

Pisatelj knjige France Pernišek je razložil kakšne probleme je imel pri pisanju, kdo mu je dal pobudo, da se je zavezal za delo, od kod je dobil vire, kdo je prispeval slike, ideje, nasvete. Čeprav se bo komu zdelo neverjetno, največ podatkov o tej naši organizaciji hrani Kongresna knjižnica v Washingtonu in pisatelj jih je dobil preko dr. Joža Velikonje, ostali bi pa se razgubili, če jih ne bi pravočasno zbrala delavnost pisatelja.

Pri predstavitvi Zgodovine slovenskih Orlov sta bili navzoči ge. Vera Remec-Debeljakova in Iva Pregelj-Vivodova, prva kot načelnica dekliške veje Orlic, druga kot učiteljica telovadbe. Iz Mendoze pa je prišel na predstavitev knjige Ernest Hirschegger.

Brez dvoma, da so Orli zaslužili, da smo se jih spomnili, čeprav šele ob 60-letnici njihove prepovedi, saj telesne in duhovne izobrazbe in kulture nismo bili deležni ne prej ne kasneje v taki meri.

8. kulturni večer SKA — 21. oktobra 1989. — Msgr. dr. Mirko Gogala: O teoloških problemih v Evropi

Kot da bi SKA odgovarjala na očitke, da se prekasno razpravlja o nekaterih vprašanjih, ki da so že mimo ali pa niso več aktualni, je izzvenel osmi kulturni večer leta. Msgr. Mirko Gogala je obravnaval in odgovarjal na očitke Kölnske izjave teoloških profesorjev in učiteljev iz nemško govorečih dežel: Nemčije, Avstrije, Švice, Luksemburga in Nizozemske. Pod „odprtim katolištvom in proti katolištvu pod skrbstvom“ se namreč skriva že neprikrita nevarnost — nekateri jo imajo za največjo po protestantizmu — da se katolištvo Evrope znova razdeli na dva tabora.

O imenovanju škofov, prepovedi in sankciji teologom in teologinjam, ki ne učijo v skladu s cerkvenim naukom ter papeška razsodniška vloga, je prve dni leta 1989 vrglo lastno verzijo 163 teoloških profesorjev med slabo poučeno publiko, sklicujoč se na Drugi vatikanski cerkveni zbor. Seveda bodc za temi prišla še druga vprašanja kot so: duhovniški celibat, posvečevanje duhovnic, antikoncepcija, seksualna svoboda in avtonomna morala. Predavatelj je podal mnenje nemške škofovske konference, posameznih cerkvenih dostojanstvenikov, Osservatora Romana, vse pa je utemeljeval s Sv. pismom, krščanskim izročilom in novim rimskim Cerkvenim zakonikom. Predavanje je bilo torej zadosti široko, formativno in informativno, samo nekaj mesecev po izidu izjave, da si je lahko vsak ustvaril jasno sodbo o njej, le škoda, da ni bilo zadosti obiskano, ker so bile istočasno še tri slovenske prireditve v različnih domovih.

Osmi kulturni večer je vodil Jože Guštin.

Križev pot Ivana Bukovca

Z namenom da se pritegne, pomaga in da več pozornosti tudi mladim ustvarjalcem, se je ukvarjala SKA na svojih zadnjih treh sejah, upoštevajoč tudi pobude tistih, ki spremljajo njeno delo. S tem delom namerava začeti že prihodnje leto, zato Bukovčeve razstave križevega pota še ne moremo šteti med dvodelne, vmesne kulturne večere, kajti kdo ne pozna slikarja, opremljevalca naših knjig in publikacij, kiparja sedaj in to že od vseh začetkov SKA? Je poznan, uveljavljen, ima svoj slog in način obdelave, osebno dožemanje barv in figur, tudi k religiozni tematiki predavanja spada križev pot in prav zato ga je odbor naprosil naj ga razstavi prej pri njej, preden ga namesti v cerkveni „stat“. Nadomestil bo Goršetovega v cerkvi Marije Kraljice sveta v Slovenski vasi, tako da smo imeli priliko ogledati si vseh štirinajst postaj križevega pota, izrezlanih iz bolivijskega lesa mara, spregovoriti besedo z umetnikom, ki je s svojim delom obogatil argentinsko religiozno kulturo in mu dati priznanje, obenem pa še odkriti podrobnosti, ki bodo ušle molilecu.

Prve postaje so bolj temne, kot da bi hotele simbolično nakazati pot človeštva v temo, zadnje so svetlejših tonov,

zopet po svoje prikazujoč odrešenjsko pot Nazarečana. Postave so osvobodene hieratičnih poz, gibi ujeti v mehki negibnosti, poteze, gube zaobljene, številke postaj tvorijo enota s sliko-reliefom. Bukovec ne pretresa, daje misliti molilcu bolj kakor ruske ikone bizantinskih martirologijev. Nasprotje med Križanim in udeleženci križanja je otipljivo podano do zadnje postaje. Bukovec ohrani samo bistveno, vsa parerga odpadejo, da se molilčevo premišljevanje lahko osredotoči na dejanju, ki se dogaja pred njim. Vdanost spremljajočih in božanskost Nazarečana, podvržena sadizmu človeka. Zanimiva bo ta tema še za soteriologijo kot nekaj „aggiornamento“ in priča sodobne cerkvene umetnosti. Morda bodo v prihodnosti kulturni večeri z dvema temama nudili še več bogastva udeležencem, vendar tako medsebojno se skladajočih bo najbrž malo.

Slikarska in kiparska razstava Marjana Gruma

S karseda različnimi usmeritvami, od katerih je bil najizrazitejši realizem in ekspresionizem v slikarskih delih in impresionizem v kiparskih, se je predstavil slovenski publiki slikar in kipar Marjan Grum 4. novembra. Že zaradi te heterogenosti so bili obiskovalci bogato poplačani. Kritično umetnostni pogled na njegova dela bi nam dokazoval, da je bil umetnik vključen v več modernih smeri, še bolj verjetno pa gre, ker stojimo tokrat pred deli mladega človeka, da se še ni oprijel, in tudi to lahko predstavlja prednost, določena stila.

V realističnih slikah stanovanj predmestja Boke — conventillos — prevladuje v močnih barvah dediščina ekspresionizma, ki prehaja v socialno grobo motiviko revščine in trhle zaostalosti. Slikarski jezik Gruma je realizem, ne velja to pa za koloraturo; Grum se v njej približa francoski šoli pojmovanja barvitosti, rešile so se ga le manjše pokrajinske slike, tako da so bile zastopani najmanj trije načini izražanja.

Kar zadeva kiparstvo, je Grum že pred časom prehodil in presejal eksperimentalno dobo. Varjeno železo, pločevina,

litine železa, bron in drugih kovin so v modernem kiparskem dojemanju lepote najbrž nepopolne, vendar „eidos“ kipov nam na surov način več govori kot monotonost že vidnega do sedaj. V kiparskih delih je Grum blizu impresionizma, vendar težko da bi se pri njem ustavil, ker že prehaja v simbolizem.

Slikarja in kiparja je predstavil arh. Jure Vombergar in iz predstavitev smo izvedeli, da se je Grum uveljavil pred domačo, še bolj pa pred japonsko publiko s humoreskami in anekdotičnimi kipi. Škoda, da je teh bilo malo na razstavi. Kar je bila novost za nas, je že nekaj običajnega za argentinsko publiko. Grum je razstavljal in še razstavlja v večih argentinskih mestih. Atelje na „potki“ (el Caminito) na Boki pa misli spremeniti v stalni razstavljalni prostor. Smo bili udeleženi pri odkritju novega slovenskega umetnika?

Mónica Slavič

TIEMPO SIN HIMNOS

Ya no hay héroes a quienes cantar;
el rumor de los vientos, no es más que eso,
ni siquiera quedan amores para cantar.
Y si pregunto por los amantes,
me dicen ¿qué es eso?

El amor es ahora prisa morbosa.
Pero hay allí todo un universo nuevo
que no tiene cantores que lo contemplan.
Porque los sonidos de las guitarras han muerto
y vagan sonámbulos los sentidos en el mundo.

Por eso yo le canto a los sueños,
a la noche, a los insomnes;
para que la luna y las fuerzas ocultas
reunan a los fantasmas que aullan dispersos.

Tokijski eseji: št. x + 5.

Dragi Glas!

Iskren Boglonaj za Tvoj obisk julija-avgusta obenem z Medom XXIV, 3-4; sicer sem to dragoceno snov lahko začel prebirati šele na koncu septembra (pošiljka je bila naslovljena na univerzo in je, popolnoma logično, obtičala v enem izmed mnogih poslovnih predalov), vendar so se mi ob branju misli tako kresale, da se mi naši deževni dnevi niso zdeli več tako temni. Naj se tukaj najprej dotaknem tistih mest, ki tokrat ležijo takorekoč izzivalno v Medovi geografiji, izzivalno v tem smislu, da ali zahtevajo hvaležno pritrđitev ali veselje ob prebranjem, celo navdušenje ali pa (kot pravi Romano Guardini v svojih Pismih o samovzgoji) spopad z umskimi meči, da preizkusimo resnico z jeklom ob jeklu iz umskih snovi.

Filozofija in filozofi, teologija in teologi.

Nač priznani filozof in prodorni mislec, g. dr. Vinko Brumen, je objavil esej pod naslovom Filozofija in herezije (str. 210-223). Posebno strani 210-212 so tako jasna in globoko zajeta analiza, da se je bom rad posluževal tudi v predavanjih na univerzi. Moje težave se začno na strani 213. „Filozofija večkrat najde enak ali podoben odgovor, kakor ga daje teologija, zmeraj pa ni tako; včasih odgovora še nima“, stoji tukaj v drugem odstavku. Katero filozofijo ima g. doktor v mislih? Moderno, ki jo označuje skupek različnih filozofij, ki si večkrat v marsičem celo neuskladljivo nasprotujejo? Tkzv. tradicionalno filozofijo? „Je pravilna filozofija,“ uči Pij XII. v encikliki Humani Generis (12. avgusta 1950), „ki je že dolgo nekakšna dediščina, podedovana od prejšnjih krščanskih stoletij, in ki ji daje še višjo veljavo samo Cerkevno učiteljstvo, saj je v luči božjega razodetja to filozofijo pretehtalo z ozirom na njena osnovna načela, do katerih so se ljudje nadpovprečne

nadarjenosti polagoma bili dokopali in jih jasno opredelili. To filozofijo Cerkev priznava in sprejema; štiti namreč pristno veljavnost človeškega spoznanja, kakor tudi neomajna metafizična počela zdostnega razloga, vzročnosti in smotrnosti, in končno zmčnost uma, da si pridobi nedvomno in nespremenljivo resnico. Filozofija se seveda bavi z marsičem, kar ne zadeva vere ali morale ne posredno ne neposredno; se razume, da te stvari Cerkev prepušča svobodnemu razpravljanju izvedencev. Toda to ne velja za dokaj drugih stvari; posebno pa to ne velja za tista počela in osnovna načela, ki smo jih nekoliko preje omenili. Toda tudi v takih osnovnih vprašanjih lahko to našo filozofijo odenemo v prikladnejšo in bogatejšo obliko, ji vlijemo novega življenja z bolj učinkovitim izrazoslovjem, jo očistimo pripomočkov, nekoč koristnih sholastiki, nam pa ne več, in jo na pameten način obogatimo z izsledki napredujočega človeškega duha. Nikdar pa je ne smemo zavreči in ne okužiti z zmotnimi počeli; nikdar je ne smemo imeti za vzvišen, a zastarel ostanek. Resnica namreč in njena filozofska izpoved se ne moreta spreminjati iz dneva v dan, posebno ne, ko gre za sama po sebi razumljiva počela človeškega duha ali pa za izjave, ki sloniijo na stoletja trajajoči modrosti in na božjem razodetju. Karkoli je iskren človeški duh zmožen odkriti, na noben način ne more nasprotovati resnici, ki jo že imamo v posesti, ker je Bog, Najvišja Resnica, ustvaril človeški um in ga vodi, ne tako, da se človek dan za dnem upre z novimi resnicami doslej spoznanim resnicam, ampak tako, da se otrese zmot, ki so se bile morda pritihotapile, in gradi resnico na resnici, v skladu z redom in ustrojem resničnosti, vira resnice.“ (Odlomka Okrožnice 29 in 30.)

Zdi se mi, da bi bilo bolj na mestu govoriti o filozofih, ki „večkrat najdejo enak ali podoben odgovor, kakor ga dajejo teologi, zmeraj pa ni tako; včasih odgovora še nimajo, včasih njihov odgovor meri drugam“. Možno je namreč, da se ta ali oni filozof — posebno pod vpliv

20. stoletja — ne čuti dovolj trdnega in ne dovolj domačega na svojem filozofskem ozemlju; morda le s težavo razločuje, kako je ta njegova sedanjost trdno povezana s preteklostjo ozemlja, v katerem biva, saj ni bil ustvaril samega sebe.

Drugo težavo čutim — drugi pa je morda ne — v zvezi s str. 214 in 217 (odlomka 3 in 4). G. doktor razlikuje med znanstveno nadnaravno teologijo in — kot jo imenuje — oznanjevalno nadnaravno teologijo. V znanstveni ali raziskovalni nadnaravni teologiji „resničnost pomeni neko značilnost lastnega spoznanja, ki ugotavlja in uči, da je stvarno zares tako, kot ga znanost odkriva. V bogovernosti pa beseda resničnost pomeni neko ustreznost religioznega izkustva v religiozni držbi, skladno s celotnim religioznim doživljanjem ali z religioznim razodetjem.“ (Str. 216, odl. 2) Toda ali takšno razlikovanje nadnaravne teologije in takšno razlikovanje med eno in drugo resničnostjo dejansko odgovarja naravi (katoliške) nadnaravne teologije? Takole uči med drugim Janez Pavel II. v svoji (prvi) encikliki *Redemptor Hominis*: „V območju človeškega znanja, ki se neprestano širi in postaja obnem raznolično, moramo tudi vero globoko študirati, da tako prikažemo obsežnost razodete skrivnosti in težimo k razumevanju resnice, ki ima v Bogu svoj najgloblji izvor. Sicer smemo — celo umestno je — upoštevati pri opravljanju tako ogromnega dela določeno število metod, vendar se delo samo ne sme oddaljiti od temeljne edinosti v učenju vere in morale, kar je pravzaprav cilj tega dela. Vsklkl tega je tesno sodelovanje med teologijo in cerkvenim učiteljstvom nujno potrebno. Vsak teolog se mora prav posebej zavedati besed, ki jih je bil izrekel sam Kristus: 'Beseda, ki jo slišite, ni moja, ampak Očetova, ki me je poslal.' (Jn 14:24) Zato tudi ne sme nihče spremeniti teologije v izbor osebnih idej, vsak pa se mora zavedati, kako tesno je povezan s poslanstvom učenja resnice, za katero nosi odgovornost Cerkev.“ (Odlom. 75; datum okrožnice je 4. 3. 1979.) Cerkevno učiteljstvo ima torej pravico, da tudi tkzv. znanstveno ali raziskovalno katoliško nadnaravno teologijo sodi z ozirom na pravost ali krivost objavljenih stavkov. V tem oziru je protestantska nadnaravna teologija drugačne narave; njeni pripadniki lahko učijo vse, kar se jim zdi resnično in o čemer so po navadi prepričani, da je resnica, sama resnica ali vsaj bližavje resnici; da so o njej prepričani, kažejo njihovi spisi, v katerih branijo svoje poglede in skušajo odkriti zmoto pri svojih nasprotnikih, ki drugače pojmujejo svoje raziskovalne izsledke. Nekateri opazovalci že pišejo o znakih razkrivanja protestantske nadnaravne teologije. Nekateri njenih profesorjev so sila pobožni ljudje; v vesti se čutijo dolžne, da kljub vsemu vztrajajo pri svojem učenju. Menim, da bi bilo treba stavek na str. 221, začetek 2. odlomka, izpopolniti: „... vsakdo ima pravico, da vzdržuje in javlja drugim tisto, kar po svoji PRAVILNO OBLIKOVANI vesti in vednosti ima za pravo.“ Čeprav gre za nadnaravno teologijo in njene sodbe, vendar cerkveno učiteljstvo jasno loči med tem, kar je dogmatično (normalno ali pa slovesno) naša vera in tem, kar je več ali manj normalna razlaga naše vere. Podobno velja, kadar znanstveniki s svojimi hipotezami in teorijami trčijo ob ta ali oni del vere: kar je dogmatični del vere, Cerkev ne more spreminjati; kar pa je več ali manj normalno razumevanje tega, kar vsebuje vera, pa Cerkev lahko spremeni, če le ne gre za hipoteze-enodnevne ali teorije-enodnevnice v znanstvenem svetu.

Poučno je, kar je sv. Robert Bellarmino S.J. pisal znanstveniku Galileu Galilei o priliki znanstvenikove obsodbe s strani Inkvizicije: če bomo nekoč brezdvomno spoznali, da je s svetovjem tako, kot to domneva g. Galilei, potem bomo morali tolmačiti sv. Pismo v tem smislu!

„V tem pogledu je rada grešila tako imenovana apologetika“, pravi g. doktor, str. 220, zadnji odstavek. „Rada“? Takšna posploševalna beseda meče veliko, preveliko in grdo senco na samo teologijo. J. B. Metz uči v teološki enciklopediji *Sacramentum Mundi* (citiram po . ponatisu 1968 v Londonu in New Yorku, zal. Burns

/Oates, 1. knjiga): „V splošnem in temeljnem smislu je apologetika nespremenljiva značilnost celotne krščanske teologije Napor, da dajemo odgovore na vprašanja o veri, je tako star kot krščanska teologija in ga navdihuje pričevanje, ki ga vsebuje Sv. Pismo samo...“

Kot samostojna veda se je apologetika razvila v 19. stoletju... Danes jo več ali manj istovetimo s teološkimi problemi in raziskavanji, ki jih uvrščamo v tkzv. osnovno (fundamentalno) teologijo.“ (6.b) „K bistvu apologetike spada, da je kritična in odgovorna potrditev tega, kar in v kolikor razumemo svojo vero nasproti določeni situaciji; zato apologetika ne more vnaprej določati vprašanj, na katera bi morala odgovarjati“ (67b). „Dva leitmotiva, značilna za novozavzeto sporočilo, predvsem oblikujeta osnovno nalogo apologetične teologije: 1. Dejstvo, da je Veselo Oznanilo kar se da univerzalne narave... 2. Dejstvo, da mora biti vera pripravljena na vprašanja o sebi (1 Pet 3:15)“ (67ab). Položaj apologetike je otežkočen zaradi razdrobitve enotne srednjeveške filozofije, na katero se je dolgo naslanjala; „številčnost sedanjih filozofij se nevarno bliža iracionalnosti... kljub tolikemu razmišljanju se ne morejo dokopati do trdnih zaključkov“ (68b). Tako si mora danes apologetika ustvariti lastno filozofijo; a vendar apologetike ne moremo istovetiti z delavnostjo „na robu; vanjo polaga svoje moči teologija, ki se zaveda svoje temeljne dolžnosti.“ (69b)

Največjo težavo pa čutim ob Janžekovičevih besedah, ki jih g. doktor citira kot potrdilo za svoje stališče: „Vera živi svoje življenje in ni brezpogojno navezana na znanstvena in zgodovinska dejstva.“ (Str. 221, peti odst.)

G. Marcel, J. Janžekovič in g. doktor upajo z razlikovanjem med znanostjo in bogovernostjo rešiti vrsto problemov, posebno vprašanje o dokazih za božje bivanje, a zdi se mi, da plačujejo prevelik in pretežek davek za domnevno rešitev tega in drugih zamotanih vprašanj. Vsaj judovska in krščanska vera sta bistveno navezani na zgodovino! V tej točki nimamo izbire: ali se je Pravi Bog resnično razodel v za to izbranim prednikom judovskega naroda, da po njem uresniči Učlovečenje Božje Besede na določenem kraju in v zgodovinsko določenem času — ali pa je vse prelepa pravljica, rojena iz večno hrepenečega človeškega srca, ki jo je potem rod za rodom oblikoval in izpopolnjeval... Tako judovski narod kakor katoliška Cerkev sta še zdaj živeča organizma, ki nam vsak na svoj način omogočata vračanje k začetnim dogodkom, iz katerih izvirata in brez katerih bi ne bila to, kar ju označuje in obenem izločuje iz skupnosti njima podobnih organizmov, ki pa ne morejo zgotovinsko dokazati dejanskega božjega posega; klasičen primer je lahko Mohamedova vera odnosno skupnost. Tudi če koga pritegne h katoliški Cerкви veličina njenih obredov ali pa ljubezen njenih udov, se mora nekje na poti k Njenemu Kristusu razumsko prepričati o zgodovinski resničnosti Kristusa in Njegovih besed in Njegovih dejanj, sicer mu bodo druge vrste resničnosti, vstevši zlo, edino pristojne resničnosti, vera v Kristusa pa končno le čustvo, zares čudovito, a vendar le čustvo!

Lahko torej pritrdimo Marcelu in Janžekoviču in g. doktorju, da vera ni „brezpogojno navezana na znanstvena... dejstva“, vsaj ne vsa; brezpogojno pa je navezana na tista zgodovinska dejstva, na katerih temelji. In v tem smislu je mogoče o veri „od zunaj in znanstveno razpravljati“ (kar se Janžekoviču zdi nemogoče), saj se vera uresničuje v telesno-duhovnem bitju in tako judovsko ljudstvo kot katoliška Cerkev sta fizično dostopni občestvi.

G. doktor pravi na str. 221, v 4. odlomku: „V bogovernosti človek prvotno po posebnem verskem izkustvu spoznava navzočnost božjega...“ Bogovernosti lastna razvidnost je podobna razvidnosti na drugih območjih človeškega delovanja in ravnanja, n.pr. v umetnosti, pa tudi v raznih tehnikah. Zakaj umetnik sam ali kdo drugi od njega ne terja, da svojo umetnostno intuicijo in stvariteljskost tudi znanstveno preveri in dožene? Na str. 215, v 3. odlomku pravi, da je religija ali bogovernost „posebno območje ali posebna razsežnost člo-

veškega življenja in ravnanja, podobno kot so druge razsežnosti znanost, umetnost, pravstvo, razne vrste tehnike...“ Instotam v 5. odlomku pa vse še bolj pojasnjuje: „Bogovernost je posebna razsežnost človeškega duha, posebna drža pred stvarstvom... Normalen, zdrav človek ima tudi organ in čut za to življenjsko razsežnost in se ji po svoje odziva. To je podobno kot s smislom za resnico, dovtetnostjo za lepoto, odprtostjo za dobro ali umevanjem koristnega.“ V 6. odlomku sledi še bolj nadrobno razčlenjevanje: „Moremo in moramo pa razumeti, da je pri določnem človeku čut za to ali čno življenjsko razsežnost, smisel za vrednote tega ali onega življenjskega območja, lahko šibkejši kot za druga območja. Nekdo je lahko dovtetnejši za znanstveno resničnost kot za umetnostno lepoto, bolj odprt za tehnično učinkovitost kot za npravno dobroto, za katero koli drugo stran življenja kot za religiozno doživljanje. A popolnoma manjkati ne sme čut za nobeno teh razsežnosti pri človeku, ki naj bo cel, zdrav, normalen človek.“ Mogoče je, da je kdo res ateist ali agnostik, „a v tem ni pomanjkanje čuta za religiozno obzorje življenja; na vtise, ki mu prihajajo iz stvarstva pač odgovarja na druge načine, ki so tudi lahko neke vrste religioznost... Ne more pa trditi, da za bogovernost v njegovem doživljanju sploh ni mesta.“ Na str. 216 je v 2. odstavku še ena zanimiva ugotovitev: „Sploh, kadar pri bogovernosti govorimo o resničnosti kakega nauka, ima beseda resničnost drugačen pomen kot n. pr. v znanosti.“ V bogovernosti namreč pomeni resničnost „neko ustreznost religioznega izkustva v religiozni drži, skladno s celotnim religioznim doživljanjem ali z religioznim razodetjem.“ V znanosti pomeni resničnost „neko značilnost lastnega spoznanja, ki ugotavlja in uči, da je stvarno zares tako, kot ga znanost odkriva.“

V 3. odlomku na tej strani spet čujemo Marcela, ki mu je bogovernost „poseben način, kako sem povezan z bitjem“, kjer „bitje“ ne pomeni Božjega bitja, ampak bit-je v smislu francoskega in Marcelovega eksistencializma.

Vse zgoraj navedeno v zvezi z bogovernostjo lahko uvidimo kot eno samo povezanost s središčem v podmeni, da je bogovernost treba pripisati določenemu čutu, podobnemu n. pr. čutu za lepoto in umetnost. Toda ali moremo to podmeno učinkovito braniti?

Sv. Pavel v pismu rimskim kristjanom ugotavlja namreč: „V kolikor je Bog neviden, Ga od začetka sveta človeškemu umu razodeva to, kar je bil ustvaril, celo v Njegovi večni moči in edinstveni božanskosti, tako da se ljudje ne morejo v tem oziru izgovarjati. Boga namreč spoznavajo, a Ga ne časte kot Boga in se Mu tudi ne kot Bogu zahvaljujejo; poplitvili so se v svojem mišljenju in tema je zajela takšna nespametna srca; imajo se za modre, dejansko pa so se poneumili. Na mesto slave neminljivega Boga so postavili (raje) božansko podobo minljivega človeka, ptic, četveronožcev, in kač.“ (Rim 1:20-23) Če bi šlo pri tej neveri za več ali manj razvit čut, kot je n. pr. čut za umetnost, bi sv. Pavel ne mogel reči, da se ljudje ne morejo izgovarjati, v kolikor jim v tej stvari preti krivda: saj bi šlo le za več ali manj razvit čut, ki bi tipal za bogovernostjo tudi pri malikovanju. Če bi bilo res, da za bogovernost ne velja isti kriterij resničnosti kot za znanost, potem bi jih Pavel ne mogel imenovati neumne, saj bi bili zvesti resnici v svojem malikovalnem sistemu. Preneseno na moderno raven: mohamedancu, taoistu, budistu bi ne mogli govoriti o večji resničnosti krščanske vere, ker bi vsak izmed njih lahko dejal, da živi v polni resničnosti, to je v skladu s svojim izkustvom. Misijonarjenje pod tem vidikom nima več smisla. Drugi Vat. Zbor ne pozna takšne resničnosti bogovernosti, priznava pa, da vsebujejo nekrščanske bogovernosti „osnovne pojme dobre in resnice“ kakor tudi zmote, ki jih je treba odkriti, da lahko zasije „polna luč resnice“ (Opstatam totius, 16.) Prvi Vat. Zbor pred njim je izrečno poudaril vlogo človeškega razuma pri odkrivanju božjega bivanja (v 3. zasedanju 24. aprila 1870; Ench. Symb. 1976, str. 588). Torej resničnost vsakdanjega življenja,

resničnost znanstvenega spoznavanja, in resničnost verozanja ali bogovernosti niso različne vrednote. Pri čutu za lepoto in umetnost je drugače, čeprav poznamo tudi tukaj znanost, ki se bavi z vprašanjem lepote, namreč estetiko. Pri samem čutu lepote se mi ne zdi vse v redu; poudarek na čutu — v vsakem oziru — nekako cepi enovitega človeškega duha (z voljno ali dinamično komponento) v um, voljo, in čut za vrednote: ali je potem ta čut za vrednote del uma in volje? ali je nekaj čisto drugačnega? Če bi čut za vrednote bil nekaj čisto drugačnega, torej izven območja uma in volje, bi sicer še zmeraj bil del človeka, ampak um in volja — in njima odgovarjajoča resničnost in dobrota — bi ne bila odločujoča činitelja. Nekaj tega mišljenja se vtihotaplja v moderno kulturo industrializiranih dežel, kjer se tkzv. „glasba ljudskih množič“ (v angleščini: pop-music) odteguje vsaki negativni kritiki, češ odkritosrčen ali pristen izraz je in tako le sebi odgovorna, ker odgovarja čutu umetnosti (angl.: feeling for art).

Končno bi se lahko tudi ateisti izgovarjali, da je resničnost na njihovi strani, saj čuta za bogovernost enostavno ne zaznavajo; torej ne krivda, ampak genetična okvara bi bila pravilen izraz za njihovo stanje... Drugi Vat. Zbor pravi, da Cerkev „skuša odkriti v ateističnem mišljenju skrite vzroke zanikanja Boga.“ (Gaudium et spes, 21)

G. doktor pravi na str. 216, v 3. odlomku, da je težko vse tako povedati, „da bo vsakomur umljivo. To je vedno tako, kadar se grizemo z novimi problemi.“ Vsa čast in hvala našemu mislecu, da se je tukaj spoprijel s temi težkimi problemi! Mi ostali se ali skladamo z njim ali pa nas njegov poseg potegne v novo razmišljanje, ki bi ga brez napora g. doktorja ne bilo, vsaj v tej obliki ne. Naj tisti, ki tvorijo hvalevredno občinstvo, odločijo, kje je več razlogov za tisto staro resničnost, staro in vendar zmeraj novo, za katero nam gre na tem mestu in v tem spopadu idej.

Dragi Glas!

Oprosti, nisem mogel drugače, napisal sem Ti štiri strani, kot da bi imel cel Glas na razpolago. Če Ti je prav, objavljaj v odlomkih. Pri nas na Japonskem je jesen čus dolgih večerov za branje, a kaj, ko je pri Tebi pomlad in torej ne razpolagaš z dolgimi večeri. Toliko pa lahko rečem, da mi je zdaj po pisanju laže pri srcu. Drugič Ti omenim še kaj o tej nadsvse zanimivi Medovi številki. Dotlej pa: sajónara!

Tvoj vdani

Kladimir Kos.

kujize

Dolores Terseglav: Ladijski dnevnik

Ko sem bral ta ladijski dnevnik Dolores Terseglav, sem se vmes ustavil in prisluhnil. Zdelo se mi je, da iz verzov slišim pritažene zvoke iz daljne preteklosti: zaslial sem tercine Danteja, sonete Prešerna, izraze Kosovela, bogastvo Balantiča. Pa ne, da bi bral dobrega posnemovalca?

Ko sem se ovedel, mi je bilo takoj jasno, zakaj sem zasludil v tej zbirki pesmi pridih klasikov slovenske in svetovne poetične besede. To je bilo, ravno to: klasika! namreč, klasika oblike! Danes nismo več navajeni na red, metriko in zapovedi verza. Tu se je ravno pokazala umetnica, ko je vse svoje zelo intimne izpovedi prikazala skozi tenčico klasičnega verza in metruma. Danes na žalost, moderna poezija, v kolikor jo sploh smemo imenovati poezija — odločno odklanja vsako utesnjevanje, kot pravi, verza, slovnic, mere in ritma. Danes so v ospredju konstruktivni, veli-

kokrat izumetničeni, nanizanje podob „lepote nage“, kri-venčasto rogovilje.

Iz te klasične šole in urejenosti duha ter umetnosti je vzrasla naša umetnica. Zato nam je blizu in občutimo v njej navdih naših klasikov; kajti njena umetnost, ki je izredno globoka, ves svoj čar postavlja v preprost, a globok verz, kot bi ga pel Prešeren, Kosovel, Balantič. In zato tudi vpliva s svojim notranjim bogastvom, ker je njen zunanji izraz tako urejen, čist in brezhiben.

Velik del zbirke je namreč napisan v sonetih, ki so v resnici najgloblji izraz klasične. Sicer se ne drži Terseglovova krčevito ene same oblike zaporedja verzov ali rim, ampak je bolj svobodna, vendar še vedno v kánonski obliki. Njene najgloblje misli so izražene v tem — morda bi kdo rekel, togem metrumu, ki ne dopušča svobode. Je pa toliko bolj vidna zato njena umetniška sila, ko v takem usmerjenem in omejenem kalupu lahko poda brez banalnosti, mašil in drugih takih manjvrednih pesniških pomagala, pravim, brez vse te navlake poda globoko, intimno, prav filozofsko in teološko misel.

In tu smo pri drugi obliki, ki proseva skozi ta njen ladijski dnevnik: vsebina. Moj predhodnik je že razčlenil vso zbirko, nakazal njeno vrednost in obzorje. Jaz pa bi se rad obrnil predvsem na njen zadnji del, imenovan — prav značilno — OB POTI.

Pot — je pač v skladu z njenim ladijskim dnevnikom, kamor kapitan zapisuje prepluto pot. A naša pesnica se ne ustavi samo v zgodovinskem zapisu opravljene vožnje svoje barke življenja po oceanu časa in prostora, ampak zapisuje tudi svoje poglede na obalo onstran tega življenjskega romanja, obalo Novega sveta in Nove zemlje, kamor jo vabi in pelje „zvezda, ki že davnaj več je ni, za nas še vedno v temno noč žari.“

To njeno potovanje skozi materialni svet je pravzaprav zanjo veliko trpljenje, kateremu lahko prisluhnemo v marsikaterem verzu. A ni ostala v tožbi, obtožbi, samousmiljenju, kreganju ali obžalovanju nad težko usodo. V njeni v njej najdemo globoko doživetje Boga. Skoraj nisem mogel verjeti, ko sem prebral zbirko do konca: Že dolgo, dolgo časa nisem bral tako globoko religiozne poetike kot tu. Nisem rekel pobožne, še manj pobožnjakarske, milobne ali navduševalne. Ne. Ampak prav globoke, eksistencialne, človeške religioznosti, ki najde v vsaki stvari božjo prisotnost, in je v vsem svojem življenju usmerjeno v osebnega Boga. Popolnoma jasno mi je, da ta zbirka ne bi mogla iziti v Sloveniji. Po eni strani bi je laične založbe ne mogle izdati, pa tudi bolj ljudske verske založbe ne bi mogle popularizirati globine njene duše. Nekateri religiozni soneti se lahko postavijo ob bok Danteju, Antonu Vodniku, ali Balantiču.

Ta bitno krščanska osnova njene poetike je vsidrana v intimnem sprejetju božje danosti in Boga kot univerzalnega atraktorja — pritegovalca, ki usmerja magnetno iglo kapitana na ladji v pravi smeri.

Posebno pa se čuti ta božja prisotnost v njeni misli na smrt. Tu se pokaže vsa globina njene eksistence, ki mirno sprejema vase to nujnost, ki pa njej ne pomeni nasilne prekinitve zemskega življenja, ali samo — po prešernovo — utišanje življenjskih bojev — ali dosego zmage po trdem notranjem in zunanjem boju — kot Balantič, zdaj pridi smrt, odvrget sem orožje — Ne; ona sprejema smrt kot cilj, kamor je ladijski kapitan uravnal svojo barko, da izstopi na koncu svojega potovanja v božje naročje.

Rad bi nanizal nekaj pojmov, ki jih najdemo v pričujočih poezijah: najprej bi rad omenil, da bi morda kdo našel sled nekakega panteizma, ko večkrat ponavlja, da se bo v smrti izlila v ocean, zrno v zemlji itd. A to ne drži. Vedno jasno izpoveduje svojo zaupanje v osebnega Boga, ki mu daje ime Ljubezen, Milost, Luč, Resnica! Celó več. Pojmuje Kristusa kot Rešenika, križanega Kristusa, v popolnoma mistični viziji.

V tej pripravljenosti na smrt — ne bom rekel težki slutnji, ker ni težka, niti ni žalostna, ampak veselo pričakujoča! — je njena vizija umirjena, spravljiva. Pogovarja se z umrliimi prijatelji, očetom, Kocbekom in njegovo ženo, sinom, p. Angelikom Tomincem, z angelom varuhom, vsemi vernimi dušami, in sploh vsemi, ki so odšli.

To je religiozna parafraza Prešernovega panteističnega verza: Kar je, beži, al' beg ni bog, ki vodi vekomaj v ne-bo.

Danes, ko je misel o spravi med nami živa, naj povem še to, kako gleda ona nanjo. Vedeti moramo, da je bila sošolka Balantiča, intimna prijateljica Kocbeka. Religiozno do- vzemanje molitve sprave je popolnoma v skladu z njeno eksistencialno doživetostjo onstranskosti kot izraz božje ljubezni.

Naj končam. Njena izbrušena religiozna misel je primerjala življenje s potjo čez ocean. Kadar je najvišji dan, kapitan izmeri sonce in nebeško stran, je dejal pesnik. A ona, ki mirno plavala ni njena barka, meče balast poti v morje, barka je odslužila. Komaj čaka, da pride v Novo Zemljo. . .

Op. u.: Delno skrajšan tekst s predstavitve pesniške zbirke.

Tine Debeljak

France Pernišek: Zgodovina slovenskega Orla

Socializacija — podružbljanje — je izraz, ki so ga navadno uporabljali samo v gospodarstvu in še to v slabšalnem pomenu. Vsaj za našo stran bi veljalo to, medtem ko je za socializatorje gospodarstva socializacija veljala za odrešilni nauk, ki je zdravil vse. Če bi pa izraz hoteli uporabiti tudi v drugih strokah, pa morda ne bi zvenel tako odbijajoče. Socializacija védenja ali znanja o neki stvari bi lahko pomenila, da neko stvar, ki jo pozna le nekaj ljudi, samo ozka skupina, razširimo, da jo pozna širši krog — societas, družba, občestvo. Če vzamemo na ta način besedo, bi socializacija — podružbljanje — vsaj v nekaterih primerih prišla do svojega krivično ponižanega pojma. Postala bi povečanje, razširitev védenja o nečem, v tem primeru védenja o slovenskem Orlu.

Perniškovo Zgodovino slovenskega Orla bi torej lahko vzeli kot socializacijo, ne pa kot samo zgodovino Orla, kakršnih smo že vajeni. Bila bi res podružbljanje védenja o nekaj mogočni vseslovenski organizaciji, ki je na odločilen način posegla v življenje naroda, ki takrat še narod ni bil po mnenju nekaterih. V zgodovinskih dokumentih smo bili le eno izmed treh troimenih plemen, ki je stopilo desetletje po nastanku orlov v državo Srbov, Hrvatov in Slovencev. Prav ob primeru slovenskega Orla pa bi lahko govorili o rojstvu naroda ali ob zakoreninjenju družbe v narod.

Morda bo kdo mislil, le zakaj pisati knjigo o nekem telovadnem društvu, ki je bilo in ga ni več. Perniškova zgodovina, še bolj pa podružbljanje védenja o tem, kaj je bil Orel, gotovo to zasluži. Pernišek jo posveča: „...slovenski mladini ob 60 letnici nasilnega razpusta slovenskega Orla“. Ta mladina pa ne v emigraciji ne v domovini skoraj nič ne ve, kaj je pomenil, kaj je storil Orel, da je treba spisati knjigo o njem. Vedo le starejši in še to samo nekateri, ki so že čez sedemdeset-osemdeset let in ki morajo to zgodovino podružbiti; dati jo v vednost slovenski družbi. Da je še čas, dokazuje izid knjige, zanimanje zanjo, pa tudi sama predstavitev knjige, kjer smo lahko videli in poslušali same načelnike Orlov, ki še žive.

Pernišek ni napisal samo zgodovino slovenskega Orla, napisal je knjigo, ki vzporedno opisuje rojstvo, razvoj, delovanje, težave, zapreke, razširjenost, mednarodne povezave, cilje, ustroj, razmere in okoliščine organizacije, ki je največ pripomogla k narodni identiteti. Torej ne gre za navadno telovadno društvo, ki danes je, jutri ga ni in o katerem bi bilo škoda papirja in črnila, ki ga porabimo. Pri tem pa se nam zastavi vprašanje, kaj je bilo orlovstvo, zakaj toliko nasprotovanje, da se ga je moralo nasilno ukiniti in prepovedati, da se je knjiga o njem morala izdati šestdeset let po njegovem razpustu v daljnem argentinskem Buenos Airesu, kjer se še danes poznajo, po tolikih letih, njegovi vplivi? Odgovor bi presegel okvir kratkega članka, vendar lahko zatrdimo, da je orlovstvo bilo šola za javno delo na krščanskem, narodnem in družbenem temelju, njegov namen pa je bil vzgojiti celostno katoliško osebnost, ki ne bo samo govorila o načelih, ampak bo po njih tudi živela. Zgradilo naj bi mladino obeh spolov v bogoljubnosti, resnicoljubnosti, požrtvovalnosti, odkritosrčnosti, prijateljstvu, čistosti, nesebičnosti. Pripravila za življenje! Za čase, ki so se približevali! Brez sramu in brez strahu! Resničnega in pokončnega človeka!

Lahko rečemo danes, da se je orlovstvo temu idealu človeka, posebno mladine, zelo približalo in da je to tudi dokazalo. Prav zaradi tega pa je bilo nevarno takratnim oblastnikom, kakor bi bilo današnjim, če bi še obstajalo.

Orlovstvo je bilo otrok slovenskih katoliških shodov, od tod njegova katoliška usmerjenost. Prebuditelji in obnovitelji katoliškega gibanja so vedeli, da morajo graditi na trdnem temelju, ki ga ne bo omajal prvi piš. Pernišek nam v knjigi podaja življenjepise nekaterih izmed njih, ki jih že imajo (dr. Janez Ev. Krek, dr. Anton B. Jeglič, dr. Gregorij Rožman) in drugih, ki so si jih zaslužili, vendar jih še nimajo (Ivan Kermavner, Josip Ovsenek, Ernest Tomec, Drago Ulaga, dr. Aleš Ušeničnik, dr. Karel Capuder, dr. Joža Basaj idr.).

Pisec uvodnega članka Rudolf Smersu vidi v slovenstvu drugi steber orlovstva. Če se ozremo nazaj, vidimo, da je vprašanje narodnih pravic še danes prav tako aktualno, kakor je bilo pred šestimi-sedmimi desetletji, prav dogodki zadnjih let v domovini to dokazujejo. Razmere so se spremenile samo v toliko, da nevarnost danes grozi od drugod in da je še večja. Zaradi tega bo knjiga o slovenskem Orlu poučna tudi za bralca v domovini obenem pa seveda prav tako nevarna režimu kakor so bili orli pred šestdesetimi leti.

Tudi družbeno je bila takratna družba podobna sedanjim in bi iz primere lahko prišli do istega zdravila, kakor so se ga poslužili orli pri obnovi naroda. Oderuštvo, zaostalost, izseljevanje, pijančevanje, neizobraženost, gospodarsko propadanje so tudi rak rane današnje družbe. Delovno ljubezen do naroda, ki so jo imeli v mislih in na programu orli bi se brez modernizacij lahko še enkrat uporabilo.

Nov je tudi pristop Perniška v pisanju zgodovine Orlov, ker ne pušča ob strani Sokolov. Začelo se je z njimi in to Pernišek pošteno prizna, le da sta narod in njegova mladina odločila med njima, ko se je moralo odločati. V tem je prednost Perniškove zgodovine: je sintetična, dokumentarna, nepristranska. Morebiti bi moral več napisati o Zvezi slovenskih fantov in Dekliških krožkov, ki so bili nekak podaljšek orlovstva, toda to niso bili več orli. Če beremo njihovo zgodovino, ki jo pišejo v domovini, bomo lažje razumeli svetopisemski izrek o večji razumnosti „sinov tega sveta“. Dr. Stanka Zitka je odtrgala tovarna mila in sveč že prej od naše skupnosti.

Čudno, da ni Pernišek pobil nekaterih očitkov, ki se ponavljajo v zadnjem času. Knjiga je prav prilika za to. Npr.: Slovenski „klerikalci“ so hoteli ostati v Avstroogrski, slovenski „klerikalci“ so stopili v Živkovićevo vladno, slovenski „klerikalci“ so izrabljali delovne ljudi.

V Majniški deklaraciji je res napisano, da naj bi ostali v Avstroogrski, toda napisano je bilo po nasvetu dr. Ribarja, ki pa ni bil ravno „klerikalec“! Tudi v Živkovićevo vladno je stopil dr. Korošec, toda izstopil je takoj, ko je videl, da ne bo mogel ničesar napraviti, na njegovo mesto pa so prišli prav tisti, ki mu to očitajo, ki so ga izigrali že ob „ujedinjenju“. O izrabljanju delovnih ljudi dobro govore številke, ki jih navaja Pernišek. Takrat so bile še v navadi in kot merilo ljudskega konsenza volitve. Svobodne, seveda! Številke orlov in orlic, naraščajnikov in naraščajnic povedo, kam se je v dveh desetletjih nagnil narod.

Na posledicah „ujedinjenja“ je odgovorila Avtonomistična izjava slovenskih kulturnih delavcev, na Živkovićevo diktaturo Slovenske punktacije, na očitke izrabljanja delovnega ljudstva množično članstvo pri orlih. Nekdanji oblastniki se niso dosti razlikovali od današnjih, vprašanje je le, kdaj jih bo doletela ista usoda.

Zgodovina slovenskega Orla prinaša v prilogi tudi 88 dokumentarnih slik, iz katerih spoznamo večino vodilnih mož in žena tistega časa, skoraj vse važnejše dogodke in prire-

ditve, kroje orlov in orlic, poleg njih pa še Zveze slovenskih fantov in deklet.

Knjigo je opremil arh. Jure Vombergar, izdala jo je Slovenska kulturna akcija kot svoje 139. izdanje, natisnila pa jo je Editorial Baraga. Dobi se pri poverjenikih SKA ali v Slovenski hiši, Ramón L. Falcón 4158, C. P. 1407 — Buenos Aires, Argentina.

Tone Brulc

Pisma

Glede dogajanja pri nas: trenutno je glavna skrb nova sloven. ustava. Republ. ustavna komisija vztraja pri členih, ki materializirajo suverenost Slovenije, čeprav so hudi pritiski iz Belgrada, da se ta določila črtajo. Uradna politika (vsaj vidni ali razpoznavni del le-te) se zaenkrat tem pritiskom upira, hkrati pa jih dodatno izkorišča za kampanjo podpisovanja Temeljne listine, ki je megljen posnetek Majniške deklaracije. Slednja govori le o bistvenem in ne izhaja iz vnaprejšnje danosti življenja v Jugosl., v samouprav. socializmu in pod „vladavino dela“ kar v svoji gostobesedni dikciji vsebuje Temeljna listina. Skratka: za narod je potrebna Majniška, Temeljna pa za politični vrh, da si z množico podpisov listine zagotovi neko oporo pred bližajočo se čistko, ki prihaja z juga. Glede novih zvez. Napovedujejo precej aktivnosti v jeseni. Žal pa so te zveze v določeni meri tudi torišče „delovanja“, še bolj pa ambicij ljudi, ki bi radi na večer svojega življenja postali „nekdo“. To velja zlasti za krščan. socialist. gibanje, kjer bi nekateri radi vnovčili svojo zaporniško obdobje v sedemdesetih letih. V glavnem je povsod preveč liderjev in teoretikov, premalo pa delovnih operativcev, teoretizira pa se, kot da bi živeli v Švici, brez zamisli, kako reševati gospodarske in socialne probleme. Brez socialnega programa pa tudi alternativa ne bo mogla resno delovati. O teh stvareh bi lahko še kar nadaljeval, vendar moram upoštevati tudi nek razumen obseg pisma, ki je gotovo že preobsežen.

Ljubljana, 21. sept. 1989.

LITERARNI NATEČAJ

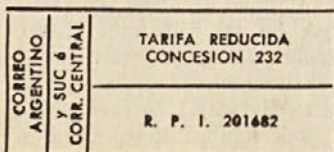
Slovenska kulturna akcija razpisuje nagradni natečaj za izvorno slovensko prozo, z najmanjšim obsegom 10 (deset) tiskanih strani revije Meddobje. Natečaj je s svojim darom omogočil NEIMENOVANI mecen SKA.

Nagrada 1.000 USA dolarjev se razdeli po določitvi ocenjevalne komisije (komisijo bo določil odbor SKA tako, da najvišja nagrada ne presega 500 USA dolarjev, najnižja pa da je vsaj 100 USA dol. S to edino omejitvijo je število nagrad v okviru naklonjenih 1.000 USA dolarjev nedoločeno. Slog ni predpisan, tekst pa mora ustrezati umetniški kakovosti in tretjemu členu pravil SKA: „Idejni temelj Slovenske kulturne akcije je naravni etični zakon, potrjen in izpolnjen po krščanskem svetovnem nazoru.“

Rokopise je treba poslati tiptkane na naslov: Slovenska kulturna akcija (Literarni natečaj), Ramón L. Falcón 4158, 1407 Buenos Aires, Argentina, in sicer do 31. marca 1990. Rokopisi morajo biti opremljeni s šifro, avtorjevo pravo ime in njegov naslov naj bosta v posebnem pismu, opremljenem z isto šifro.

Za podelitev nagrad se bo ocenjevalna komisija sestala v aprilu 1990.

Odločitev ocenjevalne komisije bo SKA razglasila v Glasu SKA in Meddobju.

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Urejuje ga tajništvo (Tone Brulc). Tisk Editorial Baraga del Centro Misional Baraga, Colón 2544, 1826 Remedios de Escalada, Pcia. Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime in naslov: Alojzij Rezelj, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina. - Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Andrés J. Rot), Ramón L. Falcón 4158, Bs. Aires 1407, Argentina.